

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kaheksas koda)

7. november 2013*

Kohtukulude kindlustus — Direktiiv 87/344/EMÜ — Artikli 4 lõige 1 — Kindlustatud isiku õigus vabalt advokaati valida — Lepingu üldtingimustes ette nähtud klausel, mis tagab, et kohtu- või haldusmenetluste korral annab õigusabi mõni kindlustaja töötaja — Ettevõttevälise õigusnõustaja osutatud õigusabiga seotud kulud, mida hüvitatakse üksnes juhul, kui kindlustajaga kooskõlastatult on vaja asja käsitlemine usaldada ettevõttevälisele õigusnõustajale

Kohtuasjas C-442/12,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Hoge Raad der Nederlanden'i (Madalmaad) 28. septembri 2012. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 3. oktoobril 2012, menetluses

Jan Sneller

versus

DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV,

EUROOPA KOHUS (kaheksas koda),

koosseisus: kaheksanda koja president C. G. Fernlund koja presidendi ülesannetes, kohtunikud C. Toader (ettekandja) ja E. Jarašiūnas,

kohtujurist: P. Mengozzi,

kohtusekretär: ametnik M. M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 19. septembri 2013. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke seisukohti, mille esitasid:

- DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV, esindajad: *advocat* J. W. H. van Wijk ja *advocat* B. J. Drijber,
- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* W. Ferrante,
- Austria valitsus, esindaja: A. Posch,
- Euroopa Komisjon, esindajad: F. Wilman ja K.-P. Wojcik,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 22. juuni 1987. aasta direktiivi 87/344/EMÜ kohtukulude kindlustusega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta (EÜT L 185, lk 77; ELT eriväljaanne 06/01, lk 187) artikli 4 lõiget 1, mida *ratione temporis* kohaldatakse põhikohtuasjas.
- 2 Eelotsusetaotlus esitati J. Snelleri ja kindlustusseltsi DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV (edaspidi „DAS”) vahelises vaidluses seoses kindlustusvõtja valitud advokaadi osutatud õigusabi kulude katmisega.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 87/344 põhjendus 11 kõlab järgmiselt:

„Kohtukulude vastu kindlustatud isikute huvid tähendavad, et kindlustatud isikul peab olema võimalik uurimise või menetluste korral ja alati, kui tekib huvide konflikt, valida advokaati või muud siseriiklike õigisaktide kohaselt kvalifitseeritud isikut”.

- 4 Direktiivi artikkel 1 sätestab:

„Käesoleva direktiivi eesmärk on kooskõlastada [...] kohtukulude kindlustust käsitlevate õigusnormidega ettenähtud sätted, et hõlbustada asutamisõiguse tõhusat kasutamist ja vältida võimaluse piires igasugust huvide konflikti, mis tekib eelkõige seetõttu, et kindlustaja kindlustab teist isikut või kindlustab isikut nii kohtukulude kui ka mis tahes muu [...] liigi vastu, ning võimaldada huvide konflikti korral lahendust.”

- 5 Direktiivi artikli 2 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolevat direktiivi kohaldatakse kohtukulude kindlustuse suhtes. See seisneb kohustuses kanda kindlustusmakse maksmise korral kohtumenetluse kulud ja osutada muid otseselt kindlustamisega seonduvaid teenuseid, pidades eelkõige silmas:

- hüvitise saamist kindlustatud isiku kantud kahjumi, kahju või vigastuse eest kas kohtuvälise lahenduse või tsiviil- või kriminaalmenetluse kaudu,
- kindlustatu kaitse või esindamine tsiviil-, kriminaal-, haldus- või muudes menetlustes või mis tahes tema vastu esitatud nõude korral.”

6 Direktiivi artikli 4 lõige 1 sätestab:

„Igas kohtukulude kindlustuse lepingus tunnistatakse selgesõnaliselt, et:

- a) kui kindlustatud isiku kaitsmiseks, esindamiseks või huvide eest seismiseks on kohtu- või haldusmenetluste korral vaja advokaadi või muu siseriikliku õiguse kohaselt sobivalt kvalifitseeritud isiku abi, võib kindlustatud isik sellise advokaadi või muu isiku vabalt valida;
- b) huvide konflikti korral võib kindlustatu oma huvide esindamiseks vabalt valida advokaadi või juhul, kui ta seda eelistab ja kui siseriiklik õigus seda lubab, iga teise sobivalt kvalifitseeritud isiku.”

7 Direktiivi 87/344 artikkel 5 näeb ette:

„1. Iga liikmesriik võib sätestada erandi artikli 4 lõike 1 kohaldamisest kohtukulude kindlustuse suhtes, kui kõik järgmised tingimused on täidetud:

- a) kindlustus kehtib üksnes kohtuasjade korral, mida menetletakse seoses maantesõidukite kasutamisega asjaomase liikmesriigi territooriumil;
- b) kindlustus on seotud lepinguga, mis näeb ette abi maantesõidukiga juhtunud õnnetuse või rikke korral;
- c) kohtukulude kindlustaja ega abistamisteenuse kindlustusandja ei tegele ühegi vastutuskindlustuse liigiga;
- d) võetakse meetmeid, et vaidluse iga osapoole õigusabi ja esindamisega tegeleks täiesti sõltumatu advokaat, juhul kui neid osapooli kindlustab kohtukulude vastu sama kindlustaja.

2. Liikmesriigi poolt kindlustusseltsile vastavalt lõikele 1 antud erand ei mõjuta artikli 3 lõike 2 kohaldamist.”

Madalmaade õigus

8 Wet op het financieel toezicht'i (finantsjärelevalve seadus) artikli 4:67 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Õigusabikulude kindlustuse andjad peavad õigusabikulude kindlustuse lepingutes sõnaselgelt kinnitama, et kindlustatud isik võib advokaadi või mõne muu õigusteadmistega isiku vabalt valida, kui:

- a. advokaadi või mõne muu õigusteadmistega isiku abi on vaja kindlustatud isiku kaitsmiseks, esindamiseks või tema huvide eest seismiseks kohtu- või haldusmenetluses, või
- b. kui esineb huvide konflikt.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

9 Eelotsusetaotlusest ilmneb, et J. Sneller sõlmis Reaal Schadeverzekeringen NV-ga õigusabikulude kindlustuse. Kindlustuslepingu kohaselt tehti kindlustusjuhtumite lahendamise ülesandeks DAS-ile.

10 Nimetatud leping näeb ette, et asja lahendavad DAS-i töötajad. Siiski, kui lepingu kohaselt või DAS-i arvates peab asja lahendama ettevõtteväliline õigusnõustaja, siis võib kindlustatud isik advokaadi või muu õigusteadmistega isiku ise valida.

- 11 Põhikohtuasjas nõuab J. Sneller oma endiselt tööandjalt kahju hüvitamist, kuna viimane vallandas ta alusetult. Seda soovib ta teha enda valitud advokaadi abiga ning tema õigusabiga seotud kulud peaks kandma õigusabikulude kindlustuse andja. DAS jagab küll seisukohta, et J. Sneller peab kohtusse pöörduma, kuid väidab seejuures, et J. Snelleri sõlmitud leping ei kata niisugusel juhul isiku valitud advokaadi kulusid. DAS märkis, et on ise nõus osutama J. Snellerile õigusabi üksnes DAS-i enda töötaja abil, kes ei ole advokaat.
- 12 Selles osas märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et vastavalt Madalmaade õigusele ei ole menetluses, mille J. Sneller kavatseb oma endise tööandja vastu algatada, advokaadi kasutamine kohustuslik.
- 13 Pärast seda, kui DAS oli keeldunud J. Snelleri valitud advokaadi õigusabi kulude katmisest, palub viimane voorzieningenrechter te Amsterdamil (esialgset õiguskaitset kohaldav Amsterdami kohus) kohustada DAS-i tasuma nimetatud kulud. Voorzieningenrechter te Amsterdam jättis 8. märtsi 2011. aasta otsusega selle taotluse rahuldamata.
- 14 Gerechtshof te Amsterdam (Amsterdami apellatsioonikohus) kinnitas seda kohtuotsust oma 26. juuli 2011. aasta otsusega. Gerechtshof te Amsterdam leidis, et finantsjärelevalve seaduse artikli 4:67 lõike 1 punkti a tuleb mõista nii, et põhikohtuasjaga sarnases olukorras, kus on sõlmitud õigusabikulude naturaalkindlustus, ei teki õigus vabalt advokaati valida mitte siis, kui otsustatakse kindlustatud isiku eest menetlus algatada, vaid alles siis, kui õigusabikulude kindlustuse andja leiab, et asja ei saa lahendada mõni kaastöötaja, vaid selleks on vaja ettevõttevälisest õigusnõustajat. Alles siis tekib võimalik huvide konflikt, mida soovitakse vältida direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punktiga a.
- 15 J. Sneller kaebas selle otsuse edasi eelotsusetaotluse esitanud kohtusse. Nimetatud kohtu sõnul pakub nii direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 erinevate keeleversioonide analüüs kui ka 10. septembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-199/08: Eschig (EKL 2009, lk I-8295) ja 26. mai 2011. aasta otsus kohtuasjas C-293/10: Stark (EKL 2011, lk I-4711) olulisi argumente selle väite toetuseks, et haldus- või kohtumenetluse puhuks peavad lepingutingimused alati andma kindlustatud isikule õiguse vabalt oma esindaja valida.
- 16 Ta leiab, et vastus, mida ta peab põhikohtuasjas andma, võib kaasa tuua teatavaid sotsiaalseid tagajärgi, sest kui niisugune direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 tõlgendus heaks kiita, toob see endaga vältimatult kaasa kindlustusmaksete olulise suurenemise.
- 17 Neil asjaoludel otsustas Hoge Raad der Nederlanden (Madalmaade Kuningriigi kõrgem kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
  - „1. Kas [direktiivi 87/344] artikli 4 lõike 1 kohaselt on lubatud, et õigusabikulude kindlustuse andja, kes sätestab kindlustuslepingus, et põhimõtteliselt osutavad kohtu- ja haldusmenetluses õigusabi tema töötajad, seab peale selle tingimuseks, et kindlustus katab kindlustatud isiku vabalt valitud advokaadi või õigusliku esindaja osutatud õigusabi kulud üksnes siis, kui kindlustusandja leiab, et asja lahendamiseks peab volitama ettevõttevälise õigusnõustaja?
  2. Kas esimesele küsimusele vastamisel on oluline see, kas asjaomases menetluses on advokaadi kasutamine kohustuslik või mitte?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 18 Oma esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui õigusabikulude kindlustuse andja, kes sätestab kindlustuslepingus, et põhimõtteliselt osutavad kohtu- ja haldusmenetluses õigusabi tema töötajad, seab peale selle tingimuseks, et kindlustus katab kindlustatud isiku vabalt valitud advokaadi või õigusliku esindaja osutatud õigusabi kulud üksnes siis, kui kindlustusandja leiab, et asja lahendamiseks peab volitama ettevõttevälise õigusnõustaja.
- 19 Selles osas tuleb täpsustada, et DAS-i sõnul direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punktis a olevas väljendis „kui [...] on [...] vaja advokaadi [...] abi” kasutatud passiivne vorm, mis esineb ka selle sätte saksa, prantsuse ja hollandikeelses versioonis, näitab, et selle sättega ei määrata kindlaks, kas menetluse käigus ettevõttevälise õigusnõustaja poole pöördumise vajaduse peab otsustama kindlustuse andja või kindlustatud isik. Siit järeldub, et DAS võib vabalt selle küsimuse lahendada oma kindlustuslepingutes, kuna nimetatud sätte puhul võib mõista, et see näeb ette, et „kui [kindlustuse andja otsustab, et on] vaja advokaadi [...] abi, võib kindlustatud isik sellise advokaadi [...] vabalt valida”.
- 20 Direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punkti a niisuguse piirava tõlgendusega ei saa nõustuda.
- 21 Esiteks, kuigi vastab tõele, et direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punkti a sõnastus iseenesest ei võimalda määrata kindlaks sõnade „kui [...] on [...] vaja advokaadi [...] abi, võib kindlustatud isik sellise advokaadi [...] vabalt valida” ulatust, on selge, et liidu õiguse sätte tõlgendamisel tuleb arvestada mitte üksnes selle sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärgi, mille osaks säte on (eespool viidatud kohtuotsus Eschig, punkt 38).
- 22 Selles osas tuleb märkida, et nii direktiivi 87/344 põhjendusest 11 kui ka selle artikli 4 lõikest 1 tuleneb, et õigusabikulude vastu kindlustatud isikute huvid tähendavad, et kindlustatud isikul peab olema kohtu- või haldusmenetluse korral võimalik ise valida advokaati või muud siseriiklike õigusaktide kohaselt kvalifitseeritud isikut (eespool viidatud kohtuotsus Stark, punkt 28).
- 23 Seega tuleneb direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punktist a koostoimes põhjendusega 11, et kindlustatud isiku õigust vabalt advokaati valida ei tohi piirata üksnes nende olukordadega, kus kindlustusandja otsustab, et on vaja ettevõttevälise õigusnõustaja abi.
- 24 Teiseks, nagu ka Euroopa Komisjon märgib, tuleb tõdeda, et direktiiviga 87/344 ja eelkõige selle artikliga 4 taotletud eesmärgiga ulatuslikult kaitsta kindlustatud isikute huve (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Eschig, punkt 45) ei ole kooskõlas selle direktiivi artikli 4 lõike 1 punkti a kitsas tõlgendus, mida pakub välja DAS.
- 25 Selles osas tuleb meeles pidada, et direktiivi 87/344 artikli 4 lõige 1, mis puudutab õigust vabalt esindaja valida, on üldkohaldatav ja kohustuslik (vt eespool viidatud kohtuotsused Eschig, punkt 47, ja Stark, punkt 29).
- 26 Kolmandaks, mis puudutab kindlustusmaksete suurust, siis tuleb täpsustada, et erinevad meetodid, mille kaudu kindlustatud isik võib teostada oma õigust vabalt esindaja valida, ei välista võimalust, et teatavatel juhtudel võiks kehtestada piirangud kindlustusandja kantavatele kuludele.
- 27 Nimelt, vastavalt Euroopa Kohtu praktikale ei tähenda valikuõigus direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 tähenduses seda, et liikmesriigid peaksid kindlustusandjate suhtes igal juhul kehtestama kohustuse katta kõik kindlustatud isiku õiguskaitsega seotud kulud, tingimusel, et see valikuõigus ei muutu sisutühjaks. Sellega oleks tegemist siis, kui nende kulude kandmisele seatud piirang muudaks

kindlustatud isikule faktiliselt võimatuks endale mõistlikult esindaja valimise. Igal juhul on niisuguse piirangu puudumise kontrollimine nende siseriiklike kohtute pädevuses, kelle poole on teatud asjaoludel sellise hagiga pöördutud (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Stark, punkt 33).

- 28 Lisaks on lepingupooled vabad leppima kokku selles, et õigusabikulude kindlustus katab – teatud juhtudel suurema kindlustusmaks eest – ka suuremad õigusabikulud (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Stark, punkt 34).
- 29 Eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui õigusabikulude kindlustuse andja, kes sätestab kindlustuslepingus, et põhimõtteliselt osutavad kohtu- ja haldusmenetluses õigusabi tema töötajad, seab peale selle tingimuseks, et kindlustus katab kindlustatud isiku vabalt valitud advokaadi või õigusliku esindaja osutatud õigusabi kulud üksnes siis, kui kindlustusandja leiab, et asja lahendamiseks peab volitama ettevõttevälise õigusnõustaja.

Teine küsimus

- 30 Oma teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas esimesele küsimusele vastamisel on oluline see, kas siseriikliku õiguse alusel on kõnealuses kohtu- või haldusmenetluses advokaadi kasutamine kohustuslik või mitte.
- 31 Võttes ühelt poolt arvesse seda, et nagu eespool käesoleva kohtuotsuse punktis 25 märgitud, on kindlustatud isiku õigus vabalt esindaja valida üldkohaldatav ja kohustuslik ning teiselt poolt seda, et direktiiv 87/344 – nagu nähtub eelkõige selle põhjendusest 11 ja artikli 4 lõike 1 punktist a – ei sea selle õiguse olemasolu ja ulatuse küsimust sõltuvusse siseriiklikest õigusabi reguleerivatest õigusnormidest, ei saa niisugused siseriiklikud õigusnormid mõjutada esimesele küsimusele antavat vastust.
- 32 Neid kaalutlusi arvesse võttes tuleb teisele küsimusele vastata, et esimesele küsimusele vastamisel ei ole oluline see, kas siseriikliku õiguse alusel on kõnealuses kohtu- või haldusmenetluses advokaadi kasutamine kohustuslik või mitte.

Kohtukulud

- 33 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamiseiga seotud kulused, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kaheksas koda) otsustab:

- 1. Nõukogu 22. juuni 1987. aasta direktiivi 87/344/EMÜ kohtukulude kindlustusega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta artikli 4 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui õigusabikulude kindlustuse andja, kes sätestab kindlustuslepingus, et põhimõtteliselt osutavad kohtu- ja haldusmenetluses õigusabi tema töötajad, seab peale selle tingimuseks, et kindlustus katab kindlustatud isiku vabalt valitud advokaadi või õigusliku esindaja osutatud õigusabi kulud üksnes siis, kui kindlustusandja leiab, et asja lahendamiseks peab volitama ettevõttevälise õigusnõustaja.**
- 2. Esimesele küsimusele vastamisel ei ole oluline see, kas siseriikliku õiguse alusel on kõnealuses kohtu- või haldusmenetluses advokaadi kasutamine kohustuslik või mitte.**

Allkirjad